

Content Analysis and Evaluation of Scientific Publications in the Field of Linguistics in Iran: A Scientometric Study

Hossein Navidinia¹

Associate Professor of Applied Linguistics,
Department of English Language, University of Birjand, Birjand, Iran (Corresponding author)

Ali Behdani²

MA Student of Applied Linguistics,
Department of English Language, University of Birjand, Birjand, Iran

Mahmood Sangari³

Assistant Professor,
Department of Knowledge and Information Science, University of Birjand, Birjand, Iran.

Received: July 20, 2025 ✦ Revised: August 16, 2025

Accepted: August 24, 2025 ✦ Published Online: February 01, 2026

How to cite this article:

Navidinia, H., Behdani, A., & Sangari, M. (2025). Content Analysis and Evaluation of Scientific Publications in the Field of Linguistics in Iran: A Scientometric Study. *Journal of Linguistics and Khorasan Dialects*, 17 (4), 139–165. (in Persian with English abstract)

<https://doi.org/10.22067/jlkd.2025.94545.1336>

Abstract

This study aimed to analyze and evaluate the content of scientific works written by Iranian researchers in the field of linguistics within the Scopus database. Data extraction was conducted through keyword searches in the Scopus database across titles, abstracts, and keywords, followed by filtering of the retrieved results. Employing a scientometric approach and utilizing VOSviewer, 935 scientific articles published from 1973 to 2024 were examined. The findings revealed that significant growth in scientific output commenced in 2009, maintaining an upward and stable trajectory through recent years. The primary focus of this research was the domains of applied linguistics, cognitive linguistics, corpus linguistics, and natural language processing, with keywords such as "applied linguistics", "cognitive linguistics", and "Persian language" representing the most frequently occurring terms. Furthermore, co-occurrence network analysis and keyword trend analysis indicated the expansion of interdisciplinary approaches and orientation toward emerging technologies like deep learning. Alongside the focus on the Persian language, studies in cultural, social, and methodological aspects of language demonstrated continued growth. The findings of this research can provide valuable guidance for researchers, policymakers, and universities in enhancing the quality and balance of linguistic research in Iran.

Keywords: Scientometrics, Science Mapping, Linguistics, Iranian Linguistics.

1. E-mail: navidinia@birjand.ac.ir
2. E-mail: ali.behdani@birjand.ac.ir
3. E-mail: msangari@birjand.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0002-3700-1256>
<https://orcid.org/0009-0006-9007-3634>
<https://orcid.org/0000-0003-0444-7515>

تحلیل و ارزیابی محتوایی تولیدات علمی حوزه موضوعی زبان‌شناسی در ایران: یک مطالعه علم‌سنجی

حسین نویدی نیا

دانشیار، گروه زبان انگلیسی دانشگاه بیرجند (نویسنده مسئول)^۱

علی بهدانی

دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه زبان انگلیسی دانشگاه بیرجند^۲

محمود سنگری

استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه بیرجند^۳

صص ۱۶۷-۱۹۵

ارجاع به این مقاله:

نویدی نیا، ح.، بهدانی، ع.، و سنگری، م. (۱۴۰۴). «تحلیل و ارزیابی محتوایی تولیدات علمی حوزه موضوعی زبان‌شناسی در ایران: یک مطالعه علم‌سنجی»، زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان، ۱۷ (۴)، صص ۱۳۹-۱۶۵.

<https://doi.org/10.22067/jlkd.2025.94545.1336>

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تحلیل و ارزیابی محتوایی تولیدات علمی حوزه زبان‌شناسی ایران در پایگاه داده اسکوپوس انجام شده است. استخراج داده با تکیه بر جست‌وجوی کلیدواژه مورد نظر در پایگاه اسکوپوس در بخش عناوین، چکیده‌ها، و یا کلیدواژگان و سپس فیلتر نتایج به دست آمده انجام شد. با بهره‌گیری از رویکرد علم‌سنجی و استفاده از وس ویوور، ۹۳۵ مقاله علمی از سال ۱۹۷۳ تا ۲۰۲۴ بررسی شده‌اند. نتایج نشان داد رشد چشم‌گیر تولیدات علمی از سال ۲۰۰۹ آغاز شده و تا سال‌های اخیر روندی صعودی و باثبات را طی کرده است. بیشترین تمرکز پژوهش‌ها در حوزه‌های زبان‌شناسی کاربردی، شناختی، پیکره‌ای و پردازش زبان طبیعی بوده و کلیدواژه‌هایی چون "زبان‌شناسی کاربردی"، "زبان‌شناسی شناختی"، و "زبان فارسی" پرتکرارترین واژگان بوده‌اند. همچنین، تحلیل شبکه‌های هم‌رخدادی و روندهای کلیدواژه‌ها بیانگر گسترش رویکردهای میان‌رشته‌ای و گرایش به فناوری‌های نوین مانند یادگیری عمیق بود. در کنار تمرکز بر زبان فارسی، مطالعات در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و روش‌شناختی زبان نیز در حال رشد بودند. یافته‌های این پژوهش می‌تواند راهنمایی ارزشمند برای پژوهشگران، سیاست‌گذاران علمی و دانشگاه‌ها در جهت تقویت کیفیت و توازن پژوهش‌های زبان‌شناسی در ایران فراهم آورد.

کلیدواژه‌ها: علم‌سنجی، ترسیم نقشه علمی، زبان‌شناسی، زبان‌شناسی در ایران.

ارسال: ۱۴۰۴/۰۳/۰۱؛ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۵/۰۲؛ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۱؛ انتشار برخط: ۱۴۰۴/۱۱/۱۲

1. E-mail: navidinia@birjand.ac.ir
2. E-mail: ali.behdani@birjand.ac.ir
3. E-mail: msangari@birjand.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0002-3700-1256>
<https://orcid.org/0009-0006-9007-3634>
<https://orcid.org/0000-0003-0444-7515>

۱. مقدمه

زبان‌شناسی به‌عنوان "دانش شناخت زبان" (باقری، ۱۳۷۴، ص. ۱)، یکی از مهم‌ترین حوزه‌های پژوهشی در علوم انسانی است که به بررسی جنبه‌های مختلف زبان از قبیل آواشناسی، صرف، نحو، معناشناسی، کاربردشناسی، جامعه‌شناسی زبان و غیره می‌پردازد. لاینز^۱ (۱۹۸۱) معتقد است زبان‌شناسی رشته‌ای تخصصی و مادر است که دانش عمومی انسان از زبان را از جنبه‌های مختلف موردبررسی قرار می‌دهد. اهمیت این رشته علمی در آن است که زبان نه تنها ابزار اصلی ارتباط انسان‌ها، بلکه بازتاب‌دهنده فرهنگ، اندیشه و هویت جوامع انسانی است؛ بنابراین، مطالعات زبان‌شناسی می‌تواند به درک بهتر تعاملات انسانی، توسعه آموزشی، ارتقای فناوری‌های ارتباطی و حفظ میراث فرهنگی کمک شایانی نماید.

به‌طورکلی زبان‌شناسی را می‌توان به دوشاخه خرد^۲ و کلان^۳ تقسیم بندی کرد (لاینز ۱۹۸۱). به شاخه‌هایی از علم زبان مانند آواشناسی، واج‌شناسی، صرف و نحو که به بررسی نظام درونی زبان می‌پردازند زبان‌شناسی خرد گفته می‌شود، اما زبان‌شناسی کلان به بررسی حوزه‌هایی که در خارج از زبان به نحوی با نظام زبانی مرتبط می‌شوند اطلاق می‌گردد که شامل حوزه‌هایی مانند جامعه‌شناسی زبان، روانشناسی زبان، مردم‌شناسی زبان و غیره می‌شود (لاینز ۱۹۸۱).

ایران با پیشینه غنی زبانی و فرهنگی و تنوع گویش‌ها و زبان‌های مختلف، زمینه مناسبی برای پژوهش‌های زبان‌شناسی فراهم آورده است. در دهه‌های اخیر، محققان ایرانی (مانند) در حوزه‌های مختلف زبان‌شناسی فعالیت چشمگیری داشته‌اند و نتایج پژوهش‌های خود را در مجلات معتبر ملی و بین‌المللی منتشر کرده‌اند که بسیاری از این مجلات در پایگاه داده اسکوپوس نمایه شده‌اند. اسکوپوس به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین پایگاه‌های استنادی چکیده و نمایه مقالات علمی، معیاری قابل اعتماد برای بررسی کیفیت و کمیت تولیدات علمی پژوهشگران محسوب می‌شود. علیرغم افزایش تعداد مقالات منتشرشده توسط محققان ایرانی در حوزه زبان‌شناسی، تاکنون مطالعه جامعی که به تحلیل علم‌سنجی این پژوهش‌ها بپردازد، انجام نشده است. علم‌سنجی به‌عنوان مطالعه کمی تولیدات علمی، می‌تواند تصویری روشن از روند پژوهش‌ها، گرایش‌های موضوعی، همکاری‌های علمی، استنادات و تأثیرگذاری

1. Loyns

2. Microlinguistics

3. Macrolinguistics

پژوهش‌ها ارائه دهد. این تحلیل‌ها می‌تواند به شناسایی نقاط قوت، کاستی‌ها، فرصت‌ها و نیازهای پژوهشی کمک کند.

از این رو، انجام یک مطالعه جامع علم‌سنجی بر روی مقالات زبان‌شناسی منتشرشده توسط محققان ایرانی در پایگاه اسکوپوس ضروری به نظر می‌رسد. این مطالعه می‌تواند به درک بهتری از وضعیت کنونی پژوهش‌های زبان‌شناسی در ایران، شناسایی حوزه‌های پرکاربرد و کم‌کاربرد، کشف الگوهای همکاری علمی داخلی و بین‌المللی، و همچنین تعیین خلأهای پژوهشی موجود بینجامد. نتایج این پژوهش می‌تواند راهنمای مفیدی برای سیاست‌گذاران علمی، مدیران پژوهشی، دانشگاه‌ها، و محققان حوزه زبان‌شناسی در جهت‌دهی به پژوهش‌های آینده و ارتقای کیفیت و کمیت پژوهش‌های این حوزه باشد.

بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی و تحلیل علم‌سنجی مطالعات زبان‌شناسی نویسندگان ایرانی در پایگاه اسکوپوس انجام شده است تا با استفاده از روش‌های کمی، چشم‌اندازی جامع از دستاوردها، روندها و چالش‌های این حوزه مهم پژوهشی ارائه دهد.

۱.۱. علم‌سنجی

متخصصان علم‌سنجی و علوم رایانه با استفاده از ابزارهای مناسب، نقشه‌های حوزه‌های علمی را طراحی کرده‌اند تا تصویری کامل و جامع از علوم مختلف ارائه دهند (رضائی و همکاران، ۱۳۹۳). علم‌سنجی برای ارزیابی فعالیت‌های علمی و میزان بازدهی آن‌ها، به شمارش تعداد تولیدات علمی در زمینه‌های مختلف و تحلیل آن‌ها با استفاده از شاخص‌های مربوطه می‌پردازد و با ارائه ترکیبی مناسب از شاخص‌ها، روند تولید علم و بازدهی پژوهش‌های علمی را تبیین می‌کند (جان‌محمدی و همکاران، ۱۳۹۱).

با گسترش دانش در زمینه‌های مختلف، و همراه با آن گسترش تولیدات دانش در انواع رشته‌ها، ضرورت ارزیابی رشته‌ها توسط پژوهشگران دوچندان شده است؛ از این رو یکی از راه‌های اندازه‌گیری این حجم از دانش استفاده از مجموعه غنی از شاخص‌ها و ابزارهای علم‌سنجی است (مختاری و همکاران، ۲۰۱۸). امروزه ارزیابی پژوهش‌های علمی به‌طور فزاینده‌ای رو به گسترش است و بیش از پیش بر اهمیت آن افزوده می‌شود. با عنایت به اینکه لازمه مدیریت هدفمند علم و دانش، حصول شناخت و ارزیابی مستدل از وضعیت کنونی یک حوزه پژوهشی است، در این راستا، علم‌سنجی و خوشه‌بندی حوزه‌های پژوهشی می‌تواند مفید باشد (احمدی و همکاران، ۱۳۹۲).

در چرخه تولید علم، پژوهش‌های جدید بر مبنای پژوهش‌های پیشین شکل می‌گیرند. این در حالی است که

به‌واسطه تأثیر عواملی چون رشد فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، گسترش دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی، افزایش پژوهشگران، رشد همکاری‌های علمی، آثار علمی به‌طور فزاینده‌ای افزایش یافته‌اند و امکان بررسی و مطالعه تمامی آثار منتشرشده حتی در یک حوزه فرعی، برای پژوهشگران آن حوزه مقدور نیست، لذا نیاز است برجسته‌ترین آثار علمی پژوهشگران دانشگاه‌ها و مراکز علمی و کشورها در حوزه‌های مختلف شناسایی و به‌جامعه علمی معرفی شوند. مطالعات علم‌سنجی بخشی از مطالعات حوزه علم اطلاعات است که امکان شناسایی این عناصر کلیدی را در شبکه علمی فراهم می‌آورد (خلیلی و محمدی، ۱۴۰۰). طی این سال‌ها، تعاریف مختلفی برای علم‌سنجی ارائه شده است. تاگ-ساتکلیف^۱ در سال ۱۹۹۲ میلادی، علم‌سنجی را مطالعه جنبه‌های کمی علم و مباحث اطراف آن تعریف کرده است. وی اعتقاد دارد که علم‌سنجی بخشی از جامعه‌شناسی علم است و در سیاست‌گذاری کاربرد دارد (هود و ویلسون^۲، ۲۰۰۱). هدف از علم‌سنجی، ارزیابی فعالیت‌های علمی - تحقیقاتی در هر گرایش علمی و عوامل مؤثر در رشد آن است. علم‌سنجی می‌تواند عنصری کارآمد و مفید برای مسئولان و برنامه‌ریزان باشد تا مدیریت منابع مالی و انسانی در این راستا، با بالاترین کارایی انجام پذیرد. علم‌سنجی علاوه بر سنجش تحقیقات و تولید مقالات علمی، کمک شایانی در ارزیابی و تعیین معیارهای مدیریتی مانند بازدهی دانشگاه‌ها و مراکز علمی می‌کند

شناسایی و اولویت‌بندی موضوعی پژوهش‌ها در حوزه زبان‌شناسی ایران بسیار اهمیت دارد و به پژوهشگران کمک خواهد کرد که از اطلاعات کیفی - کمی بهره‌مند شوند و بتوانند سبب رشد و تعالی پژوهشگران این حوزه شوند. به همین دلیل بررسی موضوعات پژوهش‌های انجام شده در این حوزه، نوع و میزان همکاری نویسندگان، گرایش‌های موضوعی و پژوهشی، خلأهای موجود را شناسایی می‌کند و موجب ارتقای پژوهش‌های پیش رو می‌شود. در حال حاضر روش‌های متعددی برای ارزیابی و سنجش تولیدات علمی طراحی و ایجاد شده‌اند. با توجه به پیشرفت و توسعه علم خصوصاً در سده‌های اخیر و افزایش تولیدات علمی، علم‌سنجی، ابزاری قدرتمند برای ترسیم نقشه دانش به‌حساب می‌آید (اخوتی و همکاران، ۱۳۹۲؛ اکبری جاوید و غفاری، ۱۴۰۲).

توسعه سریع حوزه زبان‌شناسی این نیاز را به وجود آورده است که با استفاده از فنون علم‌سنجی وضعیت پژوهش‌ها از زاویه‌های متفاوت مورد مطالعه قرار گیرد. امروزه با استفاده از تکنیک‌های علم‌سنجی از جمله خوشه‌بندی اطلاعات و ترسیم نقشه‌های علمی و مفهومی این قابلیت را فراروی پژوهشگران قرار داده است تا به روشی علمی وضعیت حاکم

1. Tague-Sutcliffe

2. Hood & Wilson

بر حوزه‌های دانش محور را شناسایی و کشف کنند. در پژوهش حاضر از طریق ترسیم نقشه‌های علمی و خوشه‌بندی اطلاعات این حوزه، می‌توانیم به روابط بین مقالات پی ببریم. روابط بین پژوهش‌های صورت گرفته در هر حوزه بیانگر انسجام و یا تراکم بین موضوعات نوشته شده است. با توجه به بررسی‌های انجام شده، تاکنون پژوهشی در زمینه ارزیابی مقالات منتشر شده رشته زبان‌شناسی در ایران به روش علم‌سنجی صورت نپذیرفته است و با توجه به اهمیت این حوزه و نقش آن ضرورت انجام چنین پژوهشی احساس می‌شود. لازم است که سیاست‌گذاران حوزه‌های زبان‌شناسی در جریان پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه قرار گرفته و بدانند که کدام ابعاد مهم از حوزه مذکور مورد غفلت پژوهشگران واقع شده و بر این اساس نسبت به ایجاد و تعریف اولویت‌های پژوهشی خود در آینده اقدام نمایند.

بر این مبنا، اهداف اصلی پژوهش حاضر، تحلیل، ارزیابی و ترسیم نقشه‌های علمی حوزه زبان‌شناسی در ایران؛ مشخص کردن جهت اصلی پژوهش‌های نویسندگان ایرانی در زمینه زبان‌شناسی؛ تحلیل هم‌رخدادی کلیدواژگان؛ تولیدات علمی پژوهشگران و روندها، الگوها و جهت‌گیری آینده تحقیقات نویسندگان ایرانی در زمینه زبان‌شناسی از طریق مطالعه علم‌سنجی مقالات نمایه شده در پایگاه داده اسکوپوس است. همچنین یافته‌های این مطالعه سعی در ارائه تصویر جامعی از وضعیت شبکه هم‌نویسندگی مقالات نویسندگان ایرانی، تعداد نویسندگان و استاد‌های آن‌ها دارد.

بر اساس توضیحات داده شده، در این مقاله، به بررسی چندین سؤال پژوهشی کلیدی در زمینه تحلیل علم‌سنجی زبان‌شناسی در ایران پرداخته می‌شود. نخست، روند زمانی تولیدات علمی حوزه زبان‌شناسی منتشر شده در پایگاه اسکوپوس در ایران و نقاط عطف قابل‌شناسایی در این روند موردبررسی قرار می‌گیرد. همچنین، پژوهشگران و نویسندگان برتر این حوزه شناسایی شده و سهم آن‌ها در تولیدات علمی تحلیل می‌شود. در ادامه، موضوعات و کلیدواژه‌های با بیشترین فراوانی در تولیدات علمی زبان‌شناسی ایران و روند تغییرات آن‌ها موردتوجه قرار می‌گیرد. همچنین، حوزه‌های موضوعی با بیشترین تمرکز پژوهشی و حوزه‌هایی که با خلأ یا کم‌توجهی مواجه‌اند، شناسایی می‌شوند. ساختار شبکه هم‌رخدادی واژگان در تولیدات علمی زبان‌شناسی ایران و خوشه‌های مفهومی اصلی آن نیز بررسی خواهد شد. الگوی استنادپذیری مقالات زبان‌شناسی و روندهای موجود در رویکردهای میان‌رشته‌ای، نظیر زبان‌شناسی شناختی، فرهنگی، رایانشی و پیکره‌ای، از دیگر جنبه‌های موردبررسی در این پژوهش خواهند بود.

۲. پیشینه پژوهش

بررسی و تحلیل پژوهش‌های علمی در حوزه‌های مختلف دانش، به‌ویژه با رویکرد علم‌سنجی، در سال‌های اخیر جایگاه ویژه‌ای در مطالعات بین‌رشته‌ای یافته است. این بخش به‌مرور مطالعات پیشین در سطح جهانی و سپس در ایران در حوزه‌های مرتبط با حوزه زبان‌شناسی می‌پردازد. علم‌سنجی به‌عنوان رویکردی نظام‌مند برای سنجش و ارزیابی تولیدات علمی، از دهه ۱۹۶۰ میلادی با اختراع کلمه "علم‌سنجی"^۱ توسط نلیمو^۲ نویسنده و پژوهشگر روسی ظهور یافته و به‌تدریج در سراسر جهان گسترش پیدا کرده است (هود و ویلسون، ۲۰۰۱).

در زمینه مطالعات علم‌سنجی در حوزه زبان‌شناسی کاربردی، پژوهش‌های متعددی در سطح بین‌المللی و داخلی انجام شده است. این پژوهش‌ها از جنبه‌های مختلفی به تحلیل علم در رشته زبان‌شناسی کاربردی می‌پردازند. پژوهشگران فعال در این حوزه از نویسندگان گرفته تا یک یا چند مجله علمی، یک یا چند کلیدواژه و غیره استفاده کرده تا به اهداف پژوهشی خود برسند. مطالعه آریک^۳ (۲۰۱۵) به بررسی ویژگی‌های کتاب‌سنجی زبان‌شناسی در وب‌آو ساینس^۴ می‌پردازد و بر تعداد انتشارات زبان‌شناسی بین سال‌های ۱۹۰۰ تا ۲۰۱۳ در شاخص استنادی علوم اجتماعی^۵ و بین سال‌های ۱۹۷۵ تا ۲۰۱۳ در شاخص استنادی هنر و علوم انسانی^۶ تمرکز دارد. نتایج نشان می‌دهد که شاخص استنادی علوم اجتماعی بین سال‌های ۱۹۷۵ و ۲۰۱۳، در مجموع ۵۴،۲۶۳ مقاله در دسته‌های مختلف حوزه زبان‌شناسی را مورد پوشش قرار داده است.

لی و لنو^۷ (۲۰۱۸) در پژوهشی گسترده، ۴۲ نشریه نمایه شده در پایگاه علوم اجتماعی را مورد تحلیل قرار داده‌اند. بازه زمانی مورد نظر نویسندگان این اثر بین سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۶ بود. هدف اصلی این تحقیق تحلیل موضوعات داغ، مقالات با بیشترین استناد، و تغییر در روند پژوهشی زبان‌شناسی کاربردی در بین این مجلات بود. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که درحالی‌که بیشتر موضوعات موردبحث به‌طور مکرر در طول آن ۱۲ سال همچنان محبوب باقی‌مانده بودند، برخی از آن‌ها مانند مسائل اجتماعی فرهنگی، عملکردی، و هویتی شاهد افزایش قابل‌توجهی در میزان محبوبیت بوده‌اند؛ درحالی‌که برخی دیگر از موضوعات مانند زبان‌شناسی واج‌شناختی/نحوی/آیسی کاهش قابل‌توجهی در میزان محبوبیت را تجربه کرده‌اند.

1. Scientometrics
2. Vassily V. Nalimov
3. Arik
4. Web of science
5. Social science citation index
6. Arts & humanities citation index
7. Lei & Liu

همچنین مطالعه‌ای دیگر توسط ذکریا و آریادوست^۱ (۲۰۲۴) به تجزیه و تحلیل داده‌های منتشر شده در ۵۱ مجله Q1 در حوزه زبان‌شناسی کاربردی پرداخته‌اند. این مطالعه با تعداد ۴۳۶۸۵ مقاله به تحلیل روش تحقیق استفاده شده بین سال‌های ۱۹۷۰ تا ۲۰۲۲ پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که انتشارات پیش از سال ۲۰۰۰ تمرکز قابل توجهی بر نظریه‌های ناشی از استفاده از زبان داشتند و در مقابل، انتشارات چاپ شده در دهه ۲۰۰۰ در مقایسه با تحقیقات قبلی از نظر دامنه و هدف محدودتر بودند. آن‌ها همچنین به تحلیل جهت این رشته در آینده پرداخته‌اند. کارتال و ییشیلیورت^۲ (۲۰۲۴) به تحلیل یکی از جدیدترین موضوعات داغ در زبان‌شناسی کاربردی پرداخته‌اند. آن‌ها ۱۸۵ مقاله مرتبط با هوش مصنوعی در زبان‌شناسی کاربردی، به‌ویژه در زمینه آموزش زبان دوم را مورد بررسی قرار داده‌اند. بازه زمانی این تحلیل از ۱۹۹۵ تا ۲۰۲۲ بوده و منبع اطلاعات دریافتی از پایگاه وب آو ساینس بوده است. به‌تازگی حوزه‌های دیگر زبان‌شناسی نیز توسط پژوهشگران مورد بررسی و تحلیل علم‌سنجی قرار گرفته است. پژوهش پنگ و هو^۳ (۲۰۲۲) به بررسی دقیق مطالعات زبان‌شناختی مرتبط با بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ می‌پردازد. نویسندگان با استفاده از نرم‌افزار سایت اسپیس^۴ به تحلیل مقالات منتشر شده در مجلات^۵ SSCI و^۶ A&HCI پرداخته‌اند. یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد پژوهش‌های زبان‌شناختی مرتبط با کووید-۱۹ بر موضوعاتی همچون تأثیرات این بیماری بر آموزش زبان و آسیب‌شناسی گفتار-زبان متمرکز بوده‌اند. نتایج این پژوهش حاکی از محدودیت موضوعی قابل توجه در پژوهش‌های زبان‌شناختی مرتبط با کووید-۱۹ است. نویسندگان تأکید می‌کنند که توجه ناکافی به نظریه استعاره مفهومی، تحلیل گفتمان انتقادی، کاربردشناسی و تحلیل گفتمان پیکره‌محور در بررسی گفتمان‌ها و متون مرتبط با همه‌گیری از کاستی‌های این حوزه محسوب می‌شود.

پنگ و همکاران^۷ (۲۰۲۲) با استفاده از نرم‌افزار علم‌سنجی سایت اسپیس، تحلیل تصویری از ۶۵۴ سند و ۱۹۷۴۶ مرجع (۱۹۹۴-۲۰۲۱) در حوزه کلی زبان‌شناسی^۸ را ارائه می‌دهند. پژوهشگران به تحلیل شبکه علمی، تحلیل شبکه کلیدواژه‌ها و تحلیل هم‌استنادی پرداخته‌اند و نویسندگان، مؤسسات و کشورهای پیشرو در این حوزه را شناسایی کرده‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که پژوهش‌های کلی زبان‌شناختی از تمرکز اولیه بر هویت و

1. Zakaria & Aryadoust

2. Kartal & Yeşilyurt

3. Peng & Hu

4. CiteSpace

5. Social science citation index

6. Art & humanities citation index

7. Peng et al.

8. Linguistic landscape

سیاست‌زبانی به سمت کاوش‌های عمیق‌تر در زمینه زبان، چندزبانگی و زبان انگلیسی در بستر جهانی شدن گسترش یافته است. علاوه بر این، موضوع پژوهش و رویکرد تحقیقاتی، چرخشی انتقادی به سمت روش‌های به‌شدت میان‌رشته‌ای داشته است.

شورمانی^۱ (۲۰۲۴) تحلیلی جامع از همبستگی بین زبان‌شناسی و هوش مصنوعی ارائه می‌دهد که تولیدات علمی طی ۵۱ سال (۱۹۷۴-۲۰۲۴) را ترکیب می‌کند. این مطالعه شامل ۵۷۵۰ مقاله نمایه شده در وب‌آو ساینس است که در ۲۱۲۴ مجله منتشر شده‌اند و توسط ۲۰۸۳۵ نویسنده از ۱۳۷۷۳ مرکز پژوهشی در ۷۹۴ کشور نوشته شده‌اند. با استفاده از نرم‌افزارهای سایت اسپیس و وس ویوور^۲، نویسنده نقشه‌های تجسمی از چشم‌انداز فکری، مسائل روز و نقاط داغ (نو) ظهور تولید کرده است. نتایج نشان می‌دهد که در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰، پژوهش‌های زبان‌شناسی و هوش مصنوعی چندان قوی نبوده و با انتشارات نامنظم مشخص می‌شده است. با این حال، از آن زمان افزایش چشمگیری در انتشارات مشاهده شده است، به‌طوری‌که در سال ۲۰۲۳ به ۱۴۷۸ مقاله و در بازه سال ۲۰۲۴ به ۵۴۶ مقاله رسیده است. این روند همراه با ظهور مسائل و نقاط داغ جدید، پرداختن به افق‌های نوین، موضوعات جدید و راه‌اندازی کاربردها و مدل‌های زبانی یادگیری عمیق قدرتمند از جمله چت جی پی تی^۳ بوده است.

در خصوص مطالعات علم‌سنجی در حوزه زبان‌شناسی در ایران، پژوهش‌های محدودتری انجام شده است به‌طوری‌که تا زمان نوشتن این تحقیق فقط یک اثر در این باره به چاپ رسیده است. قلی‌فامیان (۱۳۹۳) در پژوهشی، به تحلیل دوده‌های همایش در زبان‌شناسی ایران پرداخته است. این پژوهش ۴۱۱ مقاله ارائه شده در ۸ همایش زبان‌شناسی ایران را در بازه زمانی ۱۳۶۹ تا ۱۳۹۱ تحلیل کرده است. فراوانی بیشتر مقالات در زیرشاخه نحو و همچنین انتخاب دانشگاه علامه طباطبائی به‌عنوان برترین دانشگاه از نظر بیشترین سهم مقاله از جمله یافته‌های این تحقیق است.

مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد علی‌رغم انجام مطالعات محدود در حوزه‌های مختلف زبان‌شناسی، هنوز پژوهش‌های جامعی که به تحلیل و ارزیابی محتوایی تولیدات علمی در حوزه زبان‌شناسی در ایران با تمرکز بر جنبه‌های کیفی و تحلیل روندهای موضوعی بپردازد، انجام نشده است. همچنین، مطالعات موجود کمتر به تحلیل شبکه‌های معنایی و مفهومی در پژوهش‌های زبان‌شناسی پرداخته‌اند که این امر می‌تواند به شناسایی بهتر روندهای نوظهور و

1. Shormani
2. VOSviewer
3. ChatGPT

زمینه‌های بین‌رشته‌ای کمک کند. پژوهش حاضر با هدف پر کردن این خلأها و با اتخاذ رویکردی جامع‌نگر که هم جنبه‌های کمی و هم جنبه‌های کیفی تولیدات علمی حوزه زبان‌شناسی ایران را موردتوجه قرار می‌دهد، می‌کوشد تصویری دقیق‌تر از وضعیت موجود و روندهای آتی در این حوزه ارائه دهد.

۳. روش‌شناسی

پژوهش حاضر در چارچوب تحقیقات کاربردی علم‌سنجی قرار می‌گیرد که با رویکرد کمی و به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است. این نوع پژوهش، امکان بررسی جامع روندهای تولیدات علمی را در یک حوزه موضوعی خاص فراهم می‌سازد و به شناسایی الگوهای پنهان و آشکار در فعالیتهای پژوهشی کمک می‌کند.

۱.۳. جامعه آماری و روش گردآوری داده‌ها

داده‌های موردنیاز برای این پژوهش از پایگاه استنادی اسکوپوس، به‌عنوان یکی از معتبرترین و جامع‌ترین پایگاه‌های استنادی بین‌المللی، استخراج گردید. جستجو در بخش عنوان، چکیده و یا کلیدواژه مقاله^۱ با محوریت زبان‌شناسی ایران انجام شد. کلیدواژه استفاده شده در این جست‌وجو "زبان‌شناسی"^۲ بود. سپس نتیجه موردنیاز با اعمال فیلترهای "مقالات" برای نوع سند و "ایران" برای کشور اصلی مقاله استخراج شد. این جست‌وجو در تاریخ پنجم اسفند سال ۱۴۰۳ انجام شد و تعداد ۹۳۵ مقاله مرتبط با این حوزه موضوعی از این جست‌وجو به دست آمد که این مقالات، جامعه آماری پژوهش حاضر را تشکیل داد. برای اطمینان از جامعیت داده‌های گردآوری شده، از راهبرد جستجوی دقیق و جامعی استفاده شد که تمامی واژگان و اصطلاحات مرتبط با حوزه زبان‌شناسی و همچنین وابستگی سازمانی پژوهشگران ایرانی را در بر می‌گرفت. این راهبرد جستجو، پس از چندین مرحله آزمون و خطا و با مشورت متخصصان حوزه زبان‌شناسی و علم‌سنجی نهایی گردید تا از پوشش حداکثری مقالات مرتبط اطمینان حاصل شود. بعد از نهایی شدن، داده‌ها با فرمت "سی‌اس‌وی"^۳ از پایگاه اسکوپوس دریافت گردید. فرمول جست‌وجو به همراه فیلترهای اعمال شده به شرح زیر می‌باشد:

TITLE-ABS-KEY (linguistics) AND (LIMIT-TO (DOCTYPE, "ar")) AND (LIMIT-TO (AFFILCOUNTRY, "Iran"))

1. Article title, abstract, keywords

2. Linguistics

3. CSV

۲.۳. ابعاد مورد مطالعه و شاخص‌های تحلیل

در این پژوهش، ابعاد مختلف تولیدات علمی حوزه زبان‌شناسی ایران از طریق شاخص‌های متنوع علم‌سنجی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. بررسی روند زمانی انتشار مقالات در حوزه زبان‌شناسی ایران به منظور شناسایی الگوهای رشد یا افول تولیدات علمی و همچنین نقاط عطف در توسعه این حوزه است. این تحلیل امکان ارزیابی تأثیر سیاست‌های کلان علمی و رویدادهای تاریخی بر فعالیت‌های پژوهشی در این حوزه را فراهم می‌سازد. شناسایی پژوهشگران پیشرو در حوزه زبان‌شناسی ایران بر اساس میزان تولیدات علمی آن‌ها صورت گرفت.

بررسی نویسندگان برتر از نظر فراوانی مقالات و همچنین بررسی مقالات برتر از لحاظ فراوانی استناد در حوزه زبان‌شناسی ایران به منظور شناسایی محققان و پژوهش‌های تأثیرگذار و همچنین نقاط عطف در توسعه این حوزه صورت گرفت. بررسی شبکه هم‌رخدادی کلیدواژه‌ها برای شناسایی ساختار مفهومی و موضوعی حوزه زبان‌شناسی ایران صورت گرفت. همچنین، تحلیل فراوانی و روند زمانی کلیدواژه‌های پرتکرار به منظور ردیابی تحولات موضوعی این حوزه و شناسایی موضوعات نوظهور و در حال افول انجام شد. شناسایی حوزه‌های موضوعی اصلی (قلمروهای موضوعی) در زبان‌شناسی ایران از طریق تحلیل خوشه‌ای و ترسیم نقشه‌های چگالی انجام شد که تصویری روشن از ساختار علمی این حوزه و پراکندگی موضوعی پژوهش‌ها را ارائه می‌دهد.

۳.۳. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

فرآیند تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش با استفاده از رویکردهای نوین علم‌سنجی و تکنیک‌های تحلیل شبکه انجام شد. پس از استخراج داده‌ها از پایگاه اسکوپوس، ابتدا عملیات پاکسازی و استانداردسازی داده‌ها صورت گرفت تا ناهمگونی‌های موجود در نام نویسندگان، مؤسسات، و کلیدواژه‌ها برطرف گردد.

برای تحلیل‌های آماری و ترسیم نمودارهای روند، از روش‌های تحلیل مبتنی بر بازه زمانی استفاده شد. همچنین، برای تحلیل شبکه هم‌رخدادی، از الگوریتم‌های پیشرفته تحلیل شبکه خوشه‌بندی بهره گرفته شد. برای شناسایی روندهای موضوعی، علاوه بر تحلیل فراوانی کلیدواژه‌ها، از تکنیک‌های تحلیل روند کلیدواژه‌ها در طول زمان نیز استفاده گردید.

۴.۳. ابزار تحلیل داده‌ها

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده، از مجموعه‌ای از ابزارهای تخصصی علم‌سنجی استفاده شده است که عبارتند از:

بسته متن‌باز بیبلیومتریکس^۱ در محیط زبان برنامه‌نویسی R، که امکان انجام تحلیل‌های پیشرفته علم‌سنجی همچون تحلیل هم‌تألفی، هم‌استنادی، و هم‌رخدادی واژگان را فراهم می‌سازد. برنامه دیگر مورد استفاده در این مطالعه وس ویوور نام دارد. این نرم‌افزار تخصصی، امکان ترسیم نقشه‌های علمی با کیفیت بالا را فراهم می‌سازد و برای تحلیل و مصورسازی شبکه‌های هم‌رخدادی واژگان، هم‌استنادی نویسندگان و مجلات، و سایر روابط مهم در تولیدات علمی مورد استفاده قرار گرفته است. استفاده از این ابزارهای متنوع و مکمل، امکان انجام تحلیل‌های چندبعدی و جامع را فراهم ساخته و به غنای یافته‌های پژوهش افزوده است. همچنین، برای اطمینان از صحت و دقت یافته‌ها، نتایج حاصل از هر ابزار با نتایج سایر ابزارها مورد مقایسه و ارزیابی قرار گرفته است.

پس از استخراج داده‌ها از پایگاه اسکوپوس، فرآیند پاکسازی و استانداردسازی داده‌ها انجام شد تا ناهمگونی‌های موجود در نام نویسندگان، مؤسسات، و کلیدواژه‌ها برطرف گردد. این فرآیند برای اطمینان از صحت تحلیل‌های بعدی ضروری بود. همچنین، برای تحلیل هر متغیر، از ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی استفاده شد تا یافته‌های حاصل از هر روش، توسط روش‌های دیگر تأیید و تکمیل گردد. رویکرد روش‌شناختی فوق، امکان ارائه تصویری جامع، دقیق، و چندبعدی از وضعیت تولیدات علمی حوزه زبان‌شناسی ایران را فراهم ساخته و مبنای مناسبی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی آتی در این حوزه ارائه می‌دهد.

۴. یافته‌ها و بحث

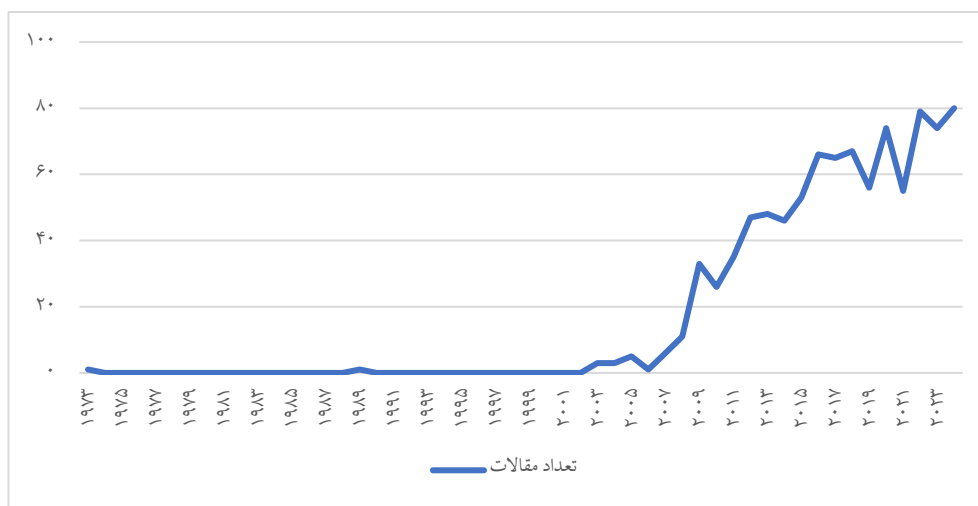
نمودار ۱ نشان‌دهنده روند رشد سالانه تولیدات علمی حوزه زبان‌شناسی ایران در پایگاه اسکوپوس است. براساس این نمودار، انتشار آثار این حوزه از سال ۱۹۷۳ آغاز گردید. بااین‌حال، تا سال ۲۰۰۴ تعداد تولیدات سالانه از ۳ مورد بیشتر نشده است. از سال ۲۰۰۹ تقریباً در تمامی سال‌ها روند انتشار به‌صورت صعودی بوده است. بررسی نمودار خطی ارائه شده از تولیدات علمی در حوزه زبان‌شناسی ایران نشان‌دهنده الگویی قابل توجه از رشد غیرخطی طی دوره زمانی ۱۹۷۳-۲۰۲۴ است. داده‌های ارائه شده بیانگر مراحل مشخصی از توسعه پژوهشی در این حوزه می‌باشد که می‌توان آن را به چهار دوره متمایز تقسیم نمود.

دوره نخست (۱۹۷۳-۲۰۰۲) با رکود قابل توجهی مشخص می‌شود، به‌طوری‌که تنها دو مقاله در سال‌های ۱۹۷۳ و ۱۹۸۹ در پایگاه اسکوپوس ثبت شده است. این دوره رکود احتمالاً متأثر از عدم دسترسی به منابع بین‌المللی

و نیز تحولات سیاسی-اجتماعی ایران در این بازه زمانی است. دوره دوم (۲۰۰۳-۲۰۰۸) شاهد آغاز فرآیند رشد تدریجی در تولیدات علمی است. در سال ۲۰۰۳، سه مقاله ثبت شده که مبنای رشد آتی را شکل می‌دهد و تا سال ۲۰۰۸ به ۱۱ مقاله در سال افزایش می‌یابد. این افزایش دو برداشت را به دنبال دارد. اول آنکه افزایش تولیدات علمی همراه با شکل‌گیری زیرساخت‌های پژوهشی در این رشته در داخل ایران است زیرا چنانچه زیرساختی وجود نداشته و یا ضعیف باشد، افزایش تولیدات از سوی پژوهشگران انجام نخواهد شد. دوم، افزایش تولیدات پژوهشی در یک رشته نشان‌دهنده همه‌گیر شدن رشته است که در نهایت به ظهور جامعه علمی فعال در آن حوزه می‌انجامد. این مبحث در این دوره برای رشته زبان‌شناسی در ایران صدق می‌کند.

دوره سوم (۲۰۰۹-۲۰۱۵) با جهش قابل‌توجه در تولیدات علمی مشخص می‌شود. در سال ۲۰۰۹، تعداد مقالات به ۳۳ مورد افزایش یافته و روند صعودی با شیب ملایم تا سال ۲۰۱۵ با ۵۳ مقاله ادامه می‌یابد. این رشد احتمالاً نتیجه گسترش دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌های ایران، افزایش تعاملات بین‌المللی، و توسعه سیاست‌های تشویقی برای انتشارات علمی است. دوره چهارم (۲۰۱۶-۲۰۲۴) نشان‌دهنده تثبیت حوزه پژوهشی زبان‌شناسی در ایران است. تعداد مقالات از ۶۶ مورد در سال ۲۰۱۶ به ۸۰ مورد در سال ۲۰۲۴ افزایش یافته است، که البته با نوسانات مقطعی در سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۱ همراه بوده است. این دوره با وجود نوسانات، روند کلی صعودی را نشان می‌دهد که حاکی از پایداری و استمرار در فعالیت‌های پژوهشی است.

نکته قابل‌توجه در این داده‌ها، نقطه عطف سال ۲۰۰۹ است که با افزایش سه برابری تولیدات علمی نسبت به سال قبل، نقش مهمی در تحول اکوسیستم پژوهشی زبان‌شناسی ایران ایفا کرده است. همچنین، رسیدن به رکورد ۸۰ مقاله در سال ۲۰۲۴ نشان‌دهنده استمرار این روند صعودی علی‌رغم چالش‌های احتمالی در محیط علمی-پژوهشی کشور است. این الگوی رشد نمایانگر تحول تدریجی اما پایدار در زیرساخت‌های پژوهشی، سیاست‌گذاری‌های علمی، و ظرفیت‌های انسانی در حوزه زبان‌شناسی ایران است که لزوم تحلیل‌های عمیق‌تر در خصوص کیفیت، اثرگذاری، و الگوهای همکاری در این تولیدات علمی را آشکار می‌سازد.

نمودار ۱. روند رشد سالانه تولیدات علمی حوزه موضوعی زبانشناسی ایران در پایگاه اسکوپوس

بررسی نمودار ۲، نشانگر توزیع تولیدات علمی در میان ده پژوهشگر برتر حوزه زبانشناسی ایران بر اساس داده‌های به دست آمده در زمان انجام پژوهش است. این نمودار الگوی قابل توجهی از تمرکز تولیدات علمی در میان گروهی محدود از محققان را آشکار می‌سازد، که دلالت‌های مهمی برای تحلیل ساختار پژوهشگران در این حوزه دارد.

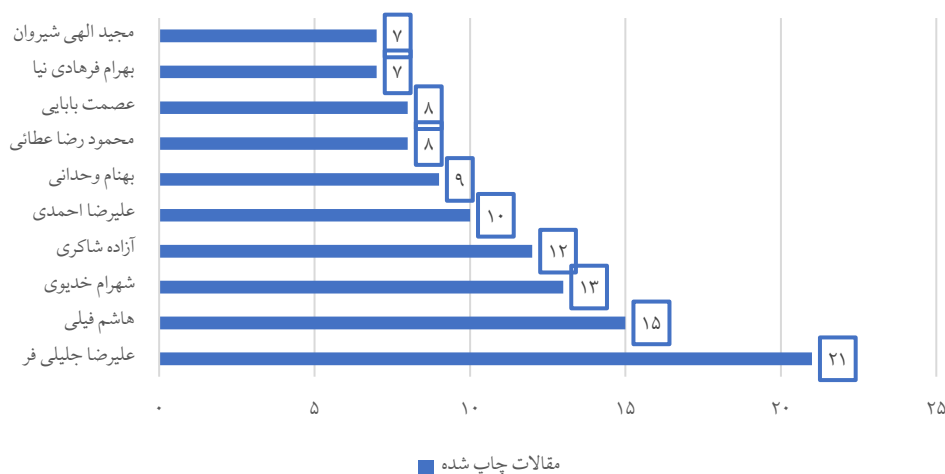
داده‌های مستخرج نشان می‌دهد که علیرضا جلیلی‌فر با ۲۱ مقاله در صدر این فهرست قرار دارد و با اختلاف قابل توجهی نسبت به سایر پژوهشگران، بیشترین سهم تولیدات علمی را به خود اختصاص داده است. هاشم فیلی با ۱۵ مقاله و شهرام خدیوی با ۱۳ مقاله در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. آزاده شاکری با ۱۲ مقاله، علیرضا احمدی با ۱۰ مقاله، بهنام وحدانی با ۹ مقاله، محمود رضا عطایی و عصمت بابایی هرکدام با ۸ مقاله، و بهرام فرهادی‌نیا و مجید الهی شیروان هر یک با ۷ مقاله، رتبه‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند.

تحلیل دقیق‌تر این داده‌ها چندین الگوی قابل توجه را آشکار می‌سازد. نخست، توزیع نسبتاً نامتوازن تولیدات علمی میان پژوهشگران برتر قابل مشاهده است، به‌طوری‌که تفاوت میان محقق با بیشترین انتشارات (جلیلی‌فر با ۲۱ مقاله) و آخرین محقق این فهرست (فرهادی‌نیا و شیروان هر یک با ۷ مقاله) حدود سه برابر است.

دوم، بررسی تخصص‌های پژوهشگران برتر نشان می‌دهد که در میان ده محقق برتر، تنوع قابل توجهی از گرایش‌های زبانشناسی وجود دارد. محققانی چون جلیلی‌فر، عطایی، بابایی و شیروان عمدتاً در حوزه زبانشناسی

کاربردی و آموزش زبان فعالیت دارند؛ درحالی‌که پژوهشگرانی مانند فیلی، خدیوی و شاکری بیشتر در زمینه‌های زبان‌شناسی رایانشی و پردازش زبان طبیعی متمرکز هستند.

مجموع تولیدات این ده پژوهشگر (۱۱۰ مقاله) بخش قابل‌توجهی از کل تولیدات علمی ثبت شده در پایگاه داده مورد نظر را تشکیل می‌دهد، که نشان‌دهنده تمرکز بالای فعالیت‌های پژوهشی در این حوزه است. این الگوی توزیع تولیدات علمی، مستلزم سیاست‌گذاری‌های هدفمند برای توسعه متوازن‌تر اکوسیستم پژوهشی زبان‌شناسی در ایران است، به‌نحوی که ضمن حفظ و تقویت جایگاه پژوهشگران پیشرو، زمینه برای ظهور و رشد نسل جدیدی از محققان در این حوزه فراهم شود.

نمودار ۲. نویسندگان برتر از نظر فراوانی آثار تولیدشده حوزه زبان‌شناسی ایران در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس

بررسی مقالات پر استناد در پیکره پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران، دریچه‌ای به‌سوی شناسایی جریان‌های فکری غالب، حوزه‌های مطالعاتی با نفوذ، و میزان اثرگذاری علمی پژوهش‌گران این حوزه می‌گشاید. تحلیل جدول ۱، که متشکل از ده مقاله پر استناد در بازه زمانی مورد مطالعه است، الگوهای متمایزی از استنادپذیری و تأثیرگذاری علمی را آشکار می‌سازد.

مقاله "همشهری: یک متن فارسی استاندارد" با ۱۵ استناد، با اختلاف معناداری در صدر این فهرست قرار دارد. این مقاله که در سال ۲۰۰۹ توسط آل‌احمد و همکاران منتشر شده، به‌عنوان منبعی بنیادین در حوزه پردازش زبان

طبیعی فارسی شناخته می‌شود. اهمیت این پژوهش عمدتاً در ارائه پیکره استاندارد متون فارسی است که زیرساخت مطالعات بعدی در حوزه زبان‌شناسی رایانشی فارسی را فراهم آورده است. میزان استناد بالا به این مقاله، نشان‌دهنده اهمیت بنیادین پیکره‌های زبانی در پژوهش‌های زبان‌شناسی معاصر است.

در رتبه دوم، مقاله "روش‌های تحقیق ترکیبی: به‌سوی طرح‌های تحقیقاتی جدید در زبان‌شناسی کاربردی" از هاشمی و بابایی (۲۰۱۳) با ۷ استناد قرار دارد. این مقاله که بر روش‌شناسی ترکیبی در پژوهش‌های زبان‌شناسی کاربردی تمرکز دارد، که منعکس‌کننده گرایش به سمت پارادایم‌های نوین پژوهشی و فراتر رفتن از دوگانه‌های سنتی کمی-کیفی در پژوهش‌های زبان‌شناسی است.

مقاله "پژوهش‌های زبان‌شناسی کاربردی در سه دهه: تلفیق روش‌شناختی پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی در زمینه زبان انگلیس به‌عنوان زبان خارجی" از فارسانی و بابایی (۲۰۲۰) با ۶ استناد در جایگاه سوم قرار می‌گیرد. این مقاله که به بررسی روش‌شناختی پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی در بستر آموزش زبان انگلیسی به‌عنوان زبان خارجی می‌پردازد، علی‌رغم انتشار نسبتاً جدید، توانسته استنادهای قابل‌توجهی را به خود اختصاص دهد. این امر نشان‌دهنده اهمیت رو به رشد فراتحلیل‌ها و مطالعات مروری در حوزه زبان‌شناسی کاربردی است.

تحلیل موضوعی مقالات با بیشترین تعداد استناد، بیانگر تنوع حوزه‌های موردتوجه جامعه علمی زبان‌شناسی ایران است. عمده این مقالات در چهار حوزه اصلی قابل‌طبقه‌بندی هستند: زبان‌شناسی رایانشی و پردازش زبان طبیعی (مانند مقاله آل‌احمد و همکاران)؛ روش‌شناسی پژوهش (مانند مقالات هاشمی و بابایی، و فارسانی و بابایی)؛ آموزش زبان و زبان‌شناسی کاربردی (مانند مقالات جلیلی‌فر، ولی‌پوری و نساجی)؛ و اخلاق پژوهش و نشر علمی (مانند مقالات رضانژاد و رضایی، و نژادقنبر و همکاران). الگوی توزیع زمانی مقالات پر استناد نیز قابل‌تأمل است. پنج مقاله از ده مقاله پر استناد، متعلق به دوره ۲۰۱۲-۲۰۱۳ هستند که نشان‌دهنده اهمیت این دوره زمانی در شکل‌گیری جریان‌های فکری مؤثر در زبان‌شناسی ایران است. حضور مقاله نژادقنبر و همکاران (۲۰۲۳) با موضوع نشر در مجلات نامعتبر، علی‌رغم انتشار اخیر، نشان‌دهنده توجه فزاینده به مباحث اخلاق نشر و کیفیت‌سنجی مجلات علمی در سال‌های اخیر است.

بررسی الگوی نویسندگان مقالات پر استناد نشان می‌دهد که بابایی به‌عنوان همکار در دو مقاله از پر استنادترین مقالات حضور دارد، که حاکی از تأثیرگذاری علمی این پژوهشگر در حوزه زبان‌شناسی ایران است. نکته قابل‌توجه دیگر، حضور جلیلی‌فر به‌عنوان برترین نویسنده (با ۲۱ مقاله) در میان نویسندگان مقالات پر استناد است. این یافته‌ها

در مجموع، تصویری از جریان‌های پژوهشی تأثیرگذار در زبان‌شناسی ایران ارائه می‌دهد و نشان می‌دهد که توسعه زیرساخت‌های پژوهشی (مانند پیکره‌های زبانی)، مباحث روش‌شناختی، و مسائل مربوط به اخلاق پژوهش و نشر علمی، از محورهای اصلی مورد توجه جامعه علمی زبان‌شناسی ایران بوده‌اند.

جدول ۱. ده مقاله با بیشترین فراوانی استناد در حوزه زبان‌شناسی ایران

#	عنوان	نویسندگان	سال	استناد
۱	Hamshahri: A standard Persian text collection	AleAhmad et al.	2009	15
۲	Mixed methods research: Toward new research designs in applied linguistics	Hashemi & Babaii	2013	7
۳	Applied linguistics research in three decades: a methodological synthesis of graduate theses in an EFL context	Farsani & Babaii	2020	6
۴	A corpus-based study of academic vocabulary in chemistry research articles	Valipouri & Nassaji	2013	5
۵	Cultural Linguistics as an investigative framework for paremiology: comparing <i>time</i> in English and Persian	Dabbagh	2017	4
۶	Multiple criteria decision-making methods with completely unknown weights in hesitant fuzzy linguistic term setting	Farhadinia	2016	4
۷	Academic attribution: citation analysis in master's theses and research articles in applied linguistics	Jalilifar	2012	4
۸	Academic Dishonesty at Universities: The Case of Plagiarism Among Iranian Language Students	Rezanejad & Rezaei	2013	4
۹	Predictors of timed picture naming in Persian	Bakhtiar et al.	2013	4
۱۰	Publishing in predatory language and linguistics journals: Authors' experiences and motivations	Nejadghanbar et al.	2023	3

شبکه هم‌رخدادی واژگان^۱ یکی از روش‌های تحلیل علم‌سنجی است که تمرکز آن بر درک ساختار و اجزای علم در یک حوزه پژوهشی با استفاده از تحلیل روابط بین کلیدواژگان در ادبیات منتشر شده است (رده‌گریشنین و همکاران^۲،

1. Co-occurrence network

2. Radhakrishnan et al.

۲۰۱۷). این روش بر مبنای این فرض بنیادین شکل گرفته که هم‌حضوری واژگان در متون علمی، نشان‌دهنده ارتباط مفهومی میان آن‌هاست. در چنین شبکه‌ای، هر گره^۱ نمایانگر یک واژه کلیدی و هر پیوند^۲ نشان‌دهنده وقوع مشترک آن واژگان در اسناد موردبررسی است؛ ضخامت پیوندها نیز معمولاً تابعی از میزان هم‌رخدادی است. تصویر ۱، شبکه هم‌رخدادی واژگان کلیدی در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران را نمایش می‌دهد که با استفاده از نرم‌افزار وس و یوور ترسیم شده است. این شبکه نشان‌دهنده ساختار مفهومی پیچیده و چندبُعدی این حوزه پژوهشی است که در آن می‌توان چندین خوشه موضوعی متمایز را مشاهده کرد:

خوشه زبان‌شناسی کاربردی (سبز-قهوه ای) که در بخش پایین‌تر نمودار وجود دارد با اسم "زبان‌شناسی کاربردی"^۳ با اندازه بزرگ‌ترین گره در این خوشه، به‌عنوان مفهوم مرکزی قابل‌شناسایی است. این خوشه با واژگانی چون "مقالات پژوهشی"^۴، "ژانر"^۵، "گفتمان دانشگاهی"^۶، "فراگفتمان"^۷، و "ارزیابی"^۸ در ارتباط است. این خوشه بیانگر تمرکز قابل‌توجه پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران بر تحلیل گفتمان علمی و ژانرهای نوشتاری است که احتمالاً از سنت قوی تحلیل ژانر و گفتمان در مطالعات زبان‌شناسی کاربردی ایران نشأت می‌گیرد. در بخش بالای نمودار، خوشه پردازش زبان طبیعی (سبز) با اسم "پردازش زبان طبیعی"^۹ با مفاهیم مرتبط نظیر "ترجمه ماشینی"^{۱۰}، "مدل‌های زبانی از پیش آموزش‌دیده"^{۱۱}، "پردازش زبان طبیعی"، و "یادگیری ماشینی"^{۱۲} قابل مشاهده است. پیوند قوی این خوشه با مفاهیم مرتبط با (زبان فارسی)^{۱۳} و (فارسی)^{۱۴} نشان‌دهنده اهمیت روزافزون رویکردهای محاسباتی و هوش مصنوعی در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران است.

در سمت راست نمودار، خوشه منطق فازی (قرمز) با محوریت "منطق فازی"^{۱۵}، "مجموعه‌های فازی"^{۱۶}،

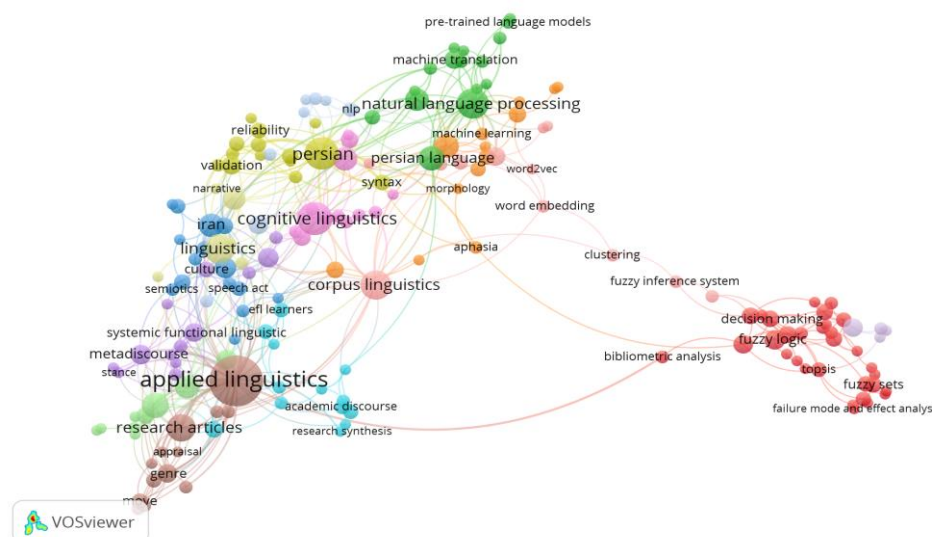
-
1. Node
 2. Link
 3. Applied linguistics
 4. Research articles
 5. Genre
 6. Academic discourse
 7. Metadiscourse
 8. Appraisal
 9. Natural language processing
 10. Machine translation
 11. Pre-trained language models
 12. Machine learning
 13. Persian language
 14. Persian
 15. Fuzzy logic
 16. Fuzzy sets

"تصمیم‌گیری"^۱، و "سیستم استنتاج فازی"^۲ شکل گرفته است. این خوشه، نشان‌دهنده ارتباط بین‌رشته‌ای میان زبان‌شناسی و حوزه‌های محاسباتی است که احتمالاً در زمینه‌هایی چون تحلیل معنایی، پردازش ابهام زبانی، و مدل‌سازی استدلال زبانی کاربرد دارد. خوشه زبان‌شناسی شناختی^۳ (صورتی) پیوندهای متعددی با سایر خوشه‌ها برقرار کرده است. این موقعیت مرکزی، نشان‌دهنده نقش بینارشته‌ای و پیونددهنده رویکردهای شناختی در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران است. ارتباط این مفهوم با واژگانی چون "نحو"^۴، "واژه‌شناسی"^۵، و "فرهنگ"^۶ نشان‌دهنده رویکرد جامع به ابعاد مختلف زبان در پارادایم شناختی است.

ارتباط خوشه زبان‌شناسی پیکره‌ای^۷ (نارنجی-قرمز) با پیوندهایی به "زبان فارسی" و "زبان‌شناسی کاربردی"، نشان‌دهنده اهمیت روزافزون رویکردهای مبتنی بر پیکره در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران است. این خوشه، پل ارتباطی میان روش‌شناسی‌های سنتی و نوین در مطالعات زبان‌شناسی را نمایان می‌سازد.

تحلیل روابط بین‌خوشه‌ای در این شبکه، الگوهای ارتباطی قابل‌توجهی را آشکار می‌سازد. اول، واژگان "فارسی" و "زبان فارسی" در مرکز شبکه، پیوندهای متعددی با خوشه‌های مختلف برقرار کرده‌اند که نشان‌دهنده محوریت زبان فارسی به‌عنوان موضوع و بستر مطالعات زبان‌شناسی ایران است. دوم، پیوند قوی میان زبان‌شناسی کاربردی و زبان‌شناسی پیکره‌ای بیانگر استفاده فزاینده از روش‌های پیکره‌بنیاد در پژوهش‌های زبان‌شناسی کاربردی است. سوم، ارتباط میان پردازش زبان طبیعی و زبان‌شناسی شناختی احتمالاً نشان‌دهنده تلاش برای تلفیق درک شناختی از زبان با روش‌های محاسباتی است. چهارم، موقعیت نسبتاً مجزای خوشه منطق فازی، نشان‌دهنده ماهیت تخصصی‌تر این حوزه و ارتباط کمتر آن با جریان اصلی پژوهش‌های زبان‌شناسی است. بااین‌حال، وجود پیوندهایی با کلماتی مانند "تحلیل کتابشناختی"^۸ و "زبان‌شناسی پیکره‌ای" نشان‌دهنده نقاط تماس این حوزه با سایر رویکردهای پژوهشی است؛ و در آخر، ارتباط میان گره‌های "ایران" و "فرهنگ" با "زبان‌شناسی شناختی" نشان‌دهنده توجه به ابعاد فرهنگی زبان در مطالعات زبان‌شناسی شناختی است.

-
1. Decision making
 2. Fuzzy interface system
 3. Cognitive linguistics
 4. Syntax
 5. Morphology
 6. Culture
 7. Corpus linguistics
 8. Bibliometric analysis

تصویر ۱. نقشه هم‌رخدادی واژگان در حوزه زبان‌شناسی ایران

بررسی توزیع فراوانی کلیدواژه‌های پیکره پژوهشی مورد مطالعه، تصویری دقیق از اولویت‌های پژوهشی و گرایش‌های موضوعی در اکوسیستم زبان‌شناسی ایران ارائه می‌دهد. این داده‌ها امکان شناسایی الگوهای غالب، خلأهای پژوهشی و جهت‌گیری‌های نظری-روش‌شناختی این حوزه را فراهم می‌آورد. داده‌های ارائه شده توسط جدول ۲، نشان می‌دهد "زبان‌شناسی کاربردی" با فراوانی ۶۲ مورد، به‌عنوان پربسامدترین کلیدواژه در پیکره مورد بررسی، جایگاه برجسته‌ای دارد. "زبان‌شناسی شناختی" با فراوانی ۲۶ و "پردازش زبان طبیعی" با فراوانی ۲۲، در رتبه‌های بعدی قرار دارند که نشان‌دهنده توجه قابل ملاحظه به چارچوب‌های شناختی و محاسباتی است.

مقایسه فراوانی کلیدواژه‌های "زبان‌شناسی پیکره‌ای (۲۱)"، "زبان‌شناسی محاسباتی" (۱۳) و "ترجمه ماشینی آماری" (۱۲) حاکی از تمرکز قابل توجه بر روش‌شناسی‌های مبتنی بر داده و رویکردهای کمی در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران است. این روند همسو با گرایش‌های جهانی به سمت روش‌های پیکره‌بنیاد و محاسباتی در مطالعات زبان‌شناسی است. حضور "زبان‌شناسی فرهنگی" (۱۳) و "تحلیل گفتمان انتقادی" (۹) در میان کلیدواژه‌های

1. Computational linguistics
2. Statistical machine translation
3. Cultural linguistics
4. Critical discourse analysis

پرسامد، بیانگر توجه به ابعاد فرهنگی-اجتماعی زبان و رویکردهای انتقادی در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران است. این مسئله نشان‌دهنده جهت‌گیری چندبعدی در این حوزه است که ابعاد زبان‌شناختی را در پیوند با بافت‌های فرهنگی-اجتماعی مورد مطالعه قرار می‌دهد.

حضور کلیدواژه‌های "فارسی (۲۵)" و "زبان فارسی (۱۴)" در میان پرسامدترین کلیدواژه‌ها، همراه با "ایران (۱۳)"، نشان‌دهنده بر مطالعات موردی زبان فارسی و بافت ایرانی است. این یافته مؤید رویکرد بومی‌محور در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران است که به بررسی ویژگی‌های ساختاری، کاربردی و شناختی زبان فارسی در بستر فرهنگی-اجتماعی ایران می‌پردازد.

فراوانی قابل توجه کلیدواژه‌های "نگارش آکادمیک"^۱ (۱۵)، "مقالات پژوهشی (۱۸)"، "خوشه‌های واژگانی"^۲ (۹) و "فراگفتمان (۹)" نشان‌دهنده تمرکز ویژه بر مطالعات ژانرهای نوشتاری علمی-دانشگاهی است. این گرایش احتمالاً ریشه در اهمیت روزافزون تولیدات علمی به زبان انگلیسی در نظام آموزش عالی ایران و نیاز به توسعه مهارت‌های نگارش علمی در میان دانشجویان و پژوهشگران ایرانی دارد.

حضور "زبان‌شناسی قانونی"^۳ (۱۰) در میان بیست کلیدواژه پرسامد، نشان‌دهنده توجه نسبتاً قابل ملاحظه به این حوزه میان‌رشته‌ای نوظهور است. این مسئله بیانگر گرایش به کاربردهای عملی زبان‌شناسی در حوزه‌های قضایی و حقوقی است که می‌تواند حاکی از گسترش دامنه کاربردی پژوهش‌های زبان‌شناسی در ایران باشد.

مقایسه فراوانی کلیدواژه‌های مرتبط با رویکردهای نظری مختلف در زبان‌شناسی نشان می‌دهد رویکردهای شناختی، پیکره‌ای و فرهنگی در اولویت قرار دارند؛ در حالی که سایر پارادایم‌های نظری مانند زبان‌شناسی ساخت‌گرا، زایشی، نقش‌گرا و تاریخی در میان بیست کلیدواژه پرسامد حضور ندارند. این الگو می‌تواند نشان‌دهنده توجه کمتر به این چارچوب‌های نظری در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران باشد.

جدول ۲. پراستفاده‌ترین کلیدواژه‌های برون‌دادهای علمی زبان‌شناسی ایران در پایگاه اسکوپوس

کلیدواژه	فراوانی	کلیدواژه	فراوانی
زبان‌شناسی کاربردی	۶۲	زبان‌شناسی فرهنگی	۱۳

1. Academic writing
2. Lexical bundles
3. Forensic linguistics

کلیدواژه	فراوانی	کلیدواژه	فراوانی
زبان‌شناسی شناختی	۲۶	ایران	۱۳
فارسی	۲۵	مقاله پژوهشی	۱۲
تحلیل زبان طبیعی	۲۲	ترجمه ماشینی آماری	۱۲
زبان‌شناسی پیکره‌ای	۲۱	زبان	۱۱
زبان‌شناسی	۲۰	زبان‌شناسی قانونی	۱۰
مقالات پژوهشی	۱۸	تحلیل گفتمان انتقادی	۹
نگارش آکادمیک	۱۵	منطق فازی	۹
زبان فارسی	۱۴	خوشه‌های واژگانی	۹
زبان‌شناسی محاسباتی	۱۳	فراگفتمان	۹

تصویر ۲، نقشه جامعی از تحولات موضوعی پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران در بازه زمانی ۲۰۰۹ تا ۲۰۲۳ ارائه می‌دهد. این نمودار که حاصل تحلیل روند^۱ کلیدواژه‌هاست، امکان بررسی تطور تاریخی حوزه‌های پژوهشی، شناسایی موضوعات نوظهور، و درک الگوهای زمانی تولید دانش را فراهم می‌آورد. نمودار در قالب نمودار حبابی^۲ طراحی شده که در آن، محور افقی نشان‌دهنده سال، محور عمودی نمایانگر کلیدواژه‌ها و اندازه حباب‌ها^۳ بیانگر فراوانی استفاده از آن کلیدواژه است. طول خطوط افقی برای هر کلیدواژه نیز نشان‌دهنده بازه زمانی حضور آن مفهوم در ادبیات پژوهشی است. موقعیت حباب روی هر خط، نقطه اوج استفاده از آن کلیدواژه را در بازه زمانی مورد مطالعه نشان می‌دهد.

بر اساس توضیحات، موج اول (۲۰۰۹-۲۰۱۳) پایه‌گذاری و روش‌های بنیادین را در بر دارد. در این بازه زمانی،

1. Trend analysis
2. Bubble plot
3. Bubbles

کلیدواژه‌هایی چون "بازیابی اطلاعات"، "تاپسیس"، "مجموعه‌های فازی"، و "متغیرهای زبانی"^۲ ظهور یافته‌اند که عمدتاً با رویکردهای محاسباتی، روش‌شناسی پژوهش، و تصمیم‌گیری گروهی مرتبط هستند. حضور این کلیدواژه‌ها نشان‌دهنده همگرایی اولیه میان علوم رایانه و زبان‌شناسی در تحقیقات این دوره است. همچنین، مفاهیمی چون "فراگفتمان" و "تحلیل گفتمان" در این دوره با فراوانی متوسط ظاهر شده‌اند که بیانگر توجه به تحلیل‌های گفتمانی در آغاز بازه زمانی مورد مطالعه است.

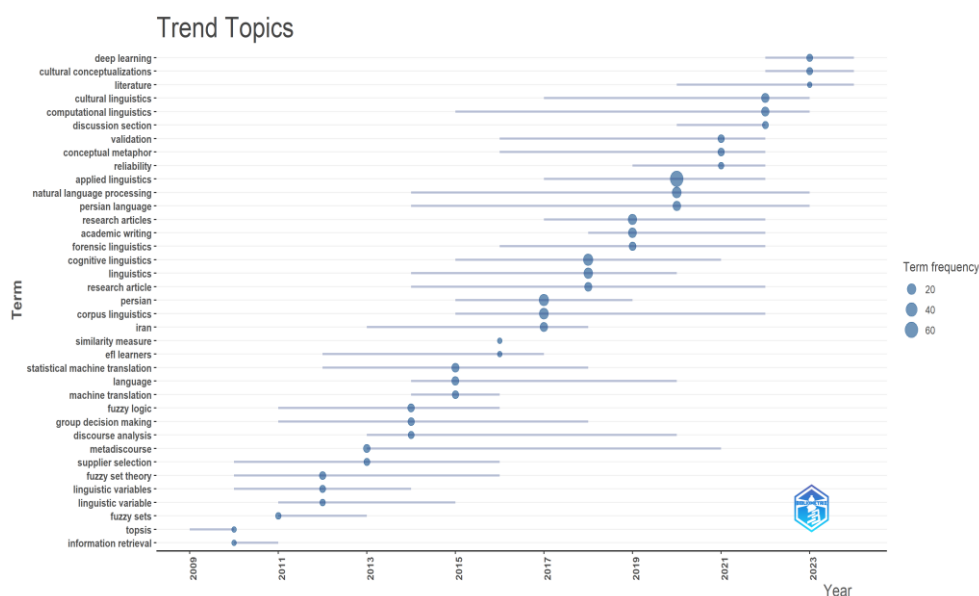
موج دوم (۲۰۱۴-۲۰۱۷) تحول در زبان‌شناسی رایانشی و کاربردی را در بر دارد. در این دوره، شاهد ظهور و اوج‌گیری کلیدواژه‌هایی چون "ترجمه ماشینی آماری"، "ترجمه ماشینی"، و "معیار شباهت"^۳ هستیم که بیانگر رشد مطالعات ترجمه ماشینی و پردازش زبان طبیعی است. همچنین، مفاهیمی چون "فارسی"، "زبان فارسی"، "زبان‌شناسی پیکره‌ای"، و "ایران" در این دوره به اوج فراوانی خود رسیده‌اند که نشان‌دهنده تمرکز بر مطالعات زبان فارسی با رویکردهای پیکره‌بنیاد است. مفهوم "زبان‌شناسی شناختی" نیز در این دوره با فراوانی قابل توجهی ظاهر شده که مبین توجه به پارادایم شناختی در مطالعات زبان‌شناسی ایران است.

موج سوم (۲۰۱۸-۲۰۲۳) شاهد ظهور پارادایم‌های نوین و میان‌رشته‌ای بود. در این دوره، شاهد ظهور و رشد کلیدواژه‌هایی چون "یادگیری عمیق"^۴، "مفهوم‌سازی‌های فرهنگی"^۵، "زبان‌شناسی فرهنگی"، "زبان‌شناسی محاسباتی" هستیم. این روند نشان‌دهنده گرایش به‌سوی مطالعات میان‌رشته‌ای، بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته یادگیری عمیق، و توجه به ابعاد فرهنگی زبان است. همچنین، مفاهیمی چون "زبان‌شناسی کاربردی" و "تحلیل زبان طبیعی" در این دوره به اوج فراوانی خود رسیده‌اند که حاکی از تحکیم جایگاه این حوزه‌ها در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران است. بر اساس نتایج به دست آمده چند تحلیل از روندهای موجود در داده‌ها قابل ذکر است. یک روند جالب توجه در نمودار، تحول رویکردهای محاسباتی از "منطق فازی" و "مجموعه‌های فازی" در موج اول، به "ترجمه ماشینی آماری" در موج دوم، و نهایتاً به "یادگیری عمیق" و "زبان‌شناسی محاسباتی" در موج سوم است. این روند، بازتاب‌دهنده تکامل فناوری‌های پردازش زبان طبیعی و همگامی پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران با پیشرفت‌های جهانی در این حوزه است. همچنین، روند متغیر که از "زبان‌شناسی" و "فارسی" در موج دوم به "زبان‌شناسی فرهنگی" و "مفهوم‌سازی‌های"

-
1. Information retrieval
 2. Linguistic variables
 3. Similarity measure
 4. Deep learning
 5. Cultural conceptualization

فرهنگی" در موج سوم، نشان‌دهنده چرخشی فرهنگی در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران است. این روند بیانگر توجه فزاینده به نقش فرهنگ در شکل‌گیری و کاربرد زبان است که با نظریه‌های جدید زبان‌شناسی فرهنگی همسو می‌باشد. موقعیت مرکزی "زبان‌شناسی کاربردی" با بیشترین فراوانی و بازه زمانی گسترده، تأییدکننده نقش محوری این حوزه در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران است. تنوع مفاهیم مرتبط با زبان‌شناسی کاربردی مانند "مقالات پژوهش" و "نگارش آکادمیک" نیز نشان‌دهنده گستردگی مطالعات در این حوزه است.

حرکت از "معیار شباهت" و "زبان آموزان زبان انگلیسی به‌عنوان زبان خارجه"^۱ به "اعتبارسنجی"^۲، "پایایی"^۳، و "استعاره مفهومی"^۴ در موج سوم، نشان‌دهنده توجه فزاینده به مسائل روش‌شناختی و اعتبارسنجی در پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران است. این روند می‌تواند حاکی از بلوغ روش‌شناختی و افزایش دقت و صحت در پژوهش‌های این حوزه باشد.

تصویر ۲. تغییر روند کلمات کلیدی حوزه زبان‌شناسی ایران در طول زمان در پایگاه اسکوپوس

بر اساس روندهای شناسایی شده، می‌توان پیش‌بینی کرد پژوهش‌های زبان‌شناسی ایران در سال‌های آینده به سمت

1. EFL learners
2. Validation
3. Reliability
4. Conceptual metaphor

تلفیق رویکردهای شناختی-فرهنگی با فناوری‌های پیشرفته هوش مصنوعی حرکت خواهد کرد. همچنین، احتمالاً شاهد افزایش مطالعات میان‌رشته‌ای، به‌ویژه در حوزه‌های زبان‌شناسی شناختی، زبان‌شناسی فرهنگی، و زبان‌شناسی قانونی خواهیم بود.

افزایش تمرکز بر مفاهیمی چون "یادگیری عمیق" در سال‌های اخیر می‌تواند پیش‌درآمدی بر استفاده گسترده‌تر از "مدل‌های زبانی پیش‌آمोخته" در مطالعات زبان فارسی باشد؛ روندی که در سطح جهانی نیز مشهود است. همچنین، حضور مفاهیمی چون "ادبیات"^۱ در موج سوم می‌تواند نشان‌دهنده گرایش به سوی تلفیق مطالعات ادبی و زبان‌شناختی در پژوهش‌های آینده باشد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با تکیه بر رویکرد علم‌سنجی و استفاده از ابزارهای تحلیلی پیشرفته، تصویری چندبُعدی از وضعیت تولیدات علمی زبان‌شناسی در ایران ارائه داده است. تحلیل روند زمانی مقالات نمایه‌شده در پایگاه اسکوپوس نشان داد که زبان‌شناسی ایران طی چند دهه گذشته، به‌ویژه از سال ۲۰۰۹ به بعد، رشد چشم‌گیری را تجربه کرده است. شناسایی نویسندگان برتر، مقالات با بیشترین فراوانی استناد، و کلیدواژه‌های پرتکرار نیز نشان می‌دهد که حوزه زبان‌شناسی کاربردی، زبان‌شناسی شناختی، پردازش زبان طبیعی و پیکره‌ای، در کانون توجه جامعه علمی ایران قرار دارند. یافته‌ها حاکی از وجود ساختار نسبتاً متمرکز در تولیدات علمی، اما در عین حال برخوردار از تنوع موضوعی و گرایش به سمت میان‌رشته‌ای شدن پژوهش‌ها است. تحلیل شبکه‌های هم‌رخدادی و روندهای موضوعی، نشان‌دهنده حرکت تدریجی از رویکردهای سنتی به سوی استفاده از فناوری‌های نوین نظیر یادگیری عمیق و مدل‌های زبانی پیش‌آمोخته بوده و تأکید فزاینده‌ای بر ابعاد فرهنگی و اجتماعی زبان دارد.

این مطالعه، با وجود یافته‌های ارزشمند درباره چشم‌انداز پژوهش‌های زبان‌شناسی در ایران از طریق تحلیل علم‌سنجی دارای چندین محدودیت است. اولین محدودیت، وابستگی به پایگاه‌های داده خاص مانند وب‌آو ساینس و اسکوپوس^۲ است که ممکن است منجر به حذف منابع منطقه‌ای، مقالات کنفرانسی یا منابع غیرشاخص‌شده شود و در نتیجه تصویر کاملی از روندهای پژوهشی ارائه ندهد. دوم، تمرکز بر کلیدواژه‌های پیش‌تعیین‌شده (مانند «زبان‌شناسی کاربردی»، «زبان فارسی») ممکن است از مطالعات بین‌رشته‌ای یا زمینه‌های نوظهوری که از

اصطلاحات دیگری استفاده می‌کنند، غفلت شود. سوم، ماهیت کتی روش‌های علم‌سنجی که بر تعداد استنادات و انتشارات تأکید دارد، ممکن است اثر کیفی یا عمق نظری آثار را به‌خوبی منعکس نکند. علاوه بر این، دامنه زمانی مطالعه (۱۳۵۲ تا ۱۴۰۳) ممکن است پژوهش‌های بنیادین قبل از این دوره را نادیده بگیرد یا پیشرفت‌های اخیر در حوزه زبان‌شناسی را دربر نگیرد. درنهایت، سوگیری‌های زبانی، مانند تمرکز بر مقالات انگلیسی‌زبان، ممکن است مشارکت‌های مقالات فارسی یا تحلیل‌های وابسته به حوزه‌های فرهنگی را کمرنگ کند.

تحقیقات آینده می‌توانند با رویکردی متفاوت، مانند استفاده از پایگاه‌های داده منطقه‌ای برای مثال استفاده از پایگاه موسسه استنادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام^۱، پوششی از دستاوردهای علمی ایران در زمینه زبان‌شناسی فراهم کنند. ترکیب تحلیل علم‌سنجی با روش‌های کیفی برای بررسی جزئیات موضوعی، چارچوب‌های نظری و تحولات روش‌شناسی در آثار کلیدی می‌تواند ضریب اطمینان نتایج را افزایش دهد. مطالعات طولی برای ردیابی تحولات زمینه‌های خاص (مانند زبان‌شناسی رایانشی، زبان‌شناسی قضایی) می‌توانند الگوهای نوآوری و همگرایی بین‌رشته‌ای را آشکار کند. همچنین، استفاده از تحلیل شبکه‌های اجتماعی برای بررسی همکاری‌های میان دانشمندان ایرانی و مؤسسات بین‌المللی می‌تواند روند تبادل دانش را مشخص کند. همچنین، پژوهش‌هایی که به زمینه‌های کمتر موردتوجه، مانند مطالعات زبان‌های اقلیتی در ایران یا نقش ابزارهای دیجیتال در پردازش زبان فارسی می‌پردازند، می‌توانند افق‌های جدیدی برای این حوزه ایجاد کنند.

کتابنامه

- احمدی، ح.، سلیمی، ع.، زنگی‌شاهی، ا. (۱۳۹۲). علم‌سنجی، خوشه‌بندی و نقشه دانش تولیدات علمی ادبیات تطبیقی در ایران. کاوش نامه ادبیات تطبیقی (مطالعات تطبیقی میان عربی-فارسی)، ۳(۱۱)، ۲۳-۱.
- اخوتی، م.، صادقی، ح.، طالبیان، ع.، بانسی، م.ر. (۱۳۹۲). تحلیل استنادی و ترسیم نقشه علمی مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در پایگاه استنادی "وب آو ساینس" از سال ۱۹۹۳ تا ۲۰۱۱. فصلنامه دانش‌شناسی، ۶(۲۱)، ۹-۲۲.
- اکبری جاوید، م.، غفاری، س. (۱۴۰۲). ترسیم نقشه دانش تولیدات علمی حوزه مدیریت بحران و مخاطرات در پایگاه اسکوپوس ۱۹۷۳-۲۰۲۰. پژوهش‌نامه علم‌سنجی، ۹(۲)، ۳۸۴-۳۵۳.
- <https://doi.org/10.22070/rsci.2022.15968.1569>
- باقری، م. (۱۳۷۴). مقدمات زبان‌شناسی. انتشارات دانشگاه تبریز
- جان‌محمدی، ن.، یمین‌فیروز، م.، نوشین‌فرد، ف. (۱۳۹۱). تولیدات علمی ایران در حوزه ارتوپدی با روش علم‌سنجی. مجله جراحی استخوان و مفاصل ایران، ۱۲(۲)، ۸۱-۸۶.
- <https://doi.org/10.22034/ijos.2020.121064>
- حزّی، ع.، نشاط، ن. (۱۳۸۸). مروری بر متون علم‌سنجی در ایران. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۲(۱)، ۴۵-۷۲.
- خلیلی، ل.، محمدی، ف. (۱۴۰۰). تحلیل علم‌سنجی مجلات منتشرشده به زبان انگلیسی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران براساس داده‌های اسکوپوس. پژوهش‌نامه علم‌سنجی، ۷(۲)، ۲۲۰-۱۹۷.
- <https://doi.org/10.22070/rsci.2020.5329.1368>
- رمضانی، ه.، علیپورحافظی، م.، مؤمنی، ع. (۱۳۹۳). نقشه‌های علمی: فنون و روش‌ها. ترویج علم، ۵(۱)، ۵۳-۸۴.
- قلی‌فامیان، ع.ر. (۱۳۹۳). بررسی دو دهه همایش در زبان‌شناسی ایران؛ یک مطالعه علم‌سنجی. زبان‌شناخت، ۵(۹).
- ۱۰۳-۱۲۳.
- AleAhmad, A., Amiri, H., Darrudi, E., Rahgozar, M., & Oroumchian, F. (2009). Hamshahri: A standard Persian text collection. *Knowledge-Based Systems*, 22(5), 382-387. <https://doi.org/10.1016/j.knosys.2009.05.002>
- Arik, E. (2015). A bibliometric analysis of linguistics in web of science. *J. Sci. Res.*, 4(1), 20-28. <https://doi.org/10.4103/2320-0057.156018>
- Bakhtiar, M., Nilipour, R., & Weekes, B. S. (2013). Predictors of timed picture naming in Persian. *Behavior Research Methods*, 45, 834-841. <https://doi.org/10.3758/s13428-012-0298-6>
- Dabbagh, A. (2017). Cultural Linguistics as an investigative framework for paremiology: comparing time in English and Persian. *International Journal of Applied Linguistics*, 27(3), 577-595. <https://doi.org/10.1111/ijal.12162>
- Farhadinia, B. (2016). Multiple criteria decision-making methods with completely unknown weights in hesitant fuzzy linguistic term setting. *Knowledge-Based Systems*, 93, 135-144. <https://doi.org/10.1016/j.knosys.2015.11.008>
- Farsani, M. A., & Babaii, E. (2020). Applied linguistics research in three decades: A methodological

- synthesis of graduate theses in an EFL context. *Quality & Quantity*, 54(4), 1257- 1283. <https://doi.org/10.1007/s11135-020-00984-w>
- Garfield, E. (1972). Citation analysis as a tool in journal evaluation: Journals can be ranked by frequency and impact of citations for science policy studies. *Science*, 178(4060), 471-479. <https://doi.org/10.1126/science.178.4060.471>
- Hashemi, M. R., & Babaii, E. (2013). Mixed methods research: Toward new research designs in applied linguistics. *The Modern Language Journal*, 97(4), 828-852. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2013.12049.x>
- Hood, W. W., & Wilson, C. S. (2001). The literature of bibliometrics, scientometrics, and informetrics. *Scientometrics*, 52, 291-314. <https://doi.org/10.1023/A:1017919924342>
- Jalilifar, A. (2012). Academic attribution: Citation analysis in master's theses and research articles in applied linguistics. *International Journal of Applied Linguistics*, 22(1), 23-41. <https://doi.org/10.1111/j.1473-4192.2011.00291.x>
- Kartal, G., & Yeşilyurt, Y. E. (2024). A bibliometric analysis of artificial intelligence in L2 teaching and applied linguistics between 1995 and 2022. *ReCALL*, 36(3), 359–375. <https://doi.org/10.1017/S0958344024000077>
- Lei, L. & Liu, D. (2018). Research Trends in Applied Linguistics from 2005 to 2016: A Bibliometric Analysis and Its Implications, *Applied Linguistics*, 40(3), 540–561, <http://dx.doi.org/10.1093/applin/amy003>
- Loyns, J. (1981). *Language and Linguistics*. Cambridge University Press
- Mokhtari, H, Romiani, A, Saberi, M.K. (2018). Bibliometric analysis and visualization of Journal of Artificial Societies and Social Simulation (JASSS) between 2000 and 2018. *Webology*, 16(1), 166-183. <https://doi.org/10.14704/WEB/V16I1/a185>
- Nejadghanbar, H., Hu, G., & Babadi, M. J. (2023). Publishing in predatory language and linguistics journals: Authors' experiences and motivations. *Language Teaching*, 56(3), 297-312. <https://doi.org/10.1017/S0261444822000490>
- Peng, J., Mansor, N. S., Ang, L. H., & Kasim, Z. M. (2022). Visualising the knowledge domain of linguistic landscape research: a scientometric review (1994–2021). *World*, 12(5). <https://doi.org/10.5430/wjel.v12n5p340>
- Peng, Z., & Hu, Z. (2022). A bibliometric analysis of linguistic research on COVID-19. *Frontiers in Psychology*, 13, 1005487. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1005487>
- Radhakrishnan, S., Erbis, S., Isaacs, J. A., & Kamarthi, S. (2017). Novel keyword co-occurrence network-based methods to foster systematic reviews of scientific literature. *PloS one*, 12(3). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0172778>
- Rezanejad, A., & Rezaei, S. (2013). Academic dishonesty at universities: The case of plagiarism among Iranian language students. *Journal of Academic Ethics*, 11, 275-295. <https://doi.org/10.1007/s10805-013-9193-8>
- Shormani, M. Q. (2024). What fifty-one years of Linguistics and Artificial Intelligence research tell us about their correlation: A scientometric review. *arXiv preprint*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2411.19858>
- Valipouri, L., & Nassaji, H. (2013). A corpus-based study of academic vocabulary in chemistry

- research articles. *Journal of English for Academic Purposes*, 12(4), 248-263. <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2013.07.001>.
- Zakaria, A. & Aryadoust, V. (2024). A scientometric analysis of applied linguistics research (1970–2022): methodology and future directions. *Applied Linguistics Review*, 15(4), 1595-1619. <https://doi.org/10.1515/applirev-2022-0210>.